

ตำนานชีวิต : อัตลักษณ์ของบุคคลต้นแบบอาชีพรถจักรยานสามล้อโบราณ

Life Legend : Trishaw Professional Identity

มธุรส สว่างบำรุง

Maturose Sawangbumrung

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

Faculty of Liberal Arts, Maejo University

E-mail: marosesom@yahoo.com

(Received : October 1, 2020 Revised : April 1, 2021 Accepted : April 5, 2021)

บทคัดย่อ

งานวิจัยเชิงคุณภาพนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) อัตชีวประวัติ 2) อุดมคติอาชีพ และ 3) ปัญหาอุปสรรคและความคาดหวังในการอนุรักษ์และดำรงอยู่ของบุคคลต้นแบบอาชีพรถจักรยานสามล้อโบราณในเขตจังหวัดเชียงใหม่ กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ประกอบอาชีพรถจักรยานสามล้อโบราณ จำนวน 32 คน ที่มีอายุ 67-100 ปี และมีประสบการณ์อาชีพ ตั้งแต่ 40 ปีขึ้นไป โดยการสุ่มแบบบังเอิญและแบบเจาะจง เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และแบบไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่มวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีอุปนัยและเชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมตำนานชีวิตในมิติอัตลักษณ์ของอัตชีวประวัติบุคคลต้นแบบอาชีพรถจักรยานสามล้อโบราณมีรูปแบบร่วมกัน 3 มิติ ได้แก่ อัตลักษณ์บุคคลร่วมสมัย อัตลักษณ์วัยผู้สูงอายุเพศชาย และอัตลักษณ์เชิงภูมิหลังของชีวิต ส่วนอุดมคติอาชีพ ประกอบด้วย 3 รูปแบบ ได้แก่ ความเป็นอิสระแห่งอาชีพและชีวิต เกียรติและศักดิ์ศรีแห่งอาชีพเพื่อนร่วมอาชีพวงศ์ตระกูล และคุณค่าแห่งตน และความสุขใจในวิถีชีวิตแห่งความพอเพียง ส่วนปัญหาอุปสรรค ได้แก่ ปัญหาด้านเศรษฐกิจ ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม และปัญหาด้านการกำหนดพื้นที่ให้บริการรถจักรยานสามล้อโบราณ นอกจากนี้ ความคาดหวังในการอนุรักษ์และดำรงอยู่ของบุคคลต้นแบบอาชีพรถจักรยานสามล้อโบราณ ประกอบด้วย 6 ประการ ได้แก่ ควรจัดตั้งพิพิธภัณฑ์สามล้อเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้เชิงประวัติศาสตร์ ควรส่งเสริมอนุรักษ์ให้อาชีพรถจักรยานสามล้อโบราณดำรงอยู่คู่กับสังคมเมืองเชียงใหม่ ควรจัดตั้งโรงงานสามล้อและศูนย์อะไหล่ ส่งเสริมการติดตั้งมอเตอร์ไฟฟ้า ส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวจากต่างประเทศเพื่อให้มีรายได้เพิ่มขึ้นจากนักท่องเที่ยวต่างชาติ และควรจัดระเบียบสวัสดิการความปลอดภัย และบริหารจัดการแบ่งเขตพื้นที่อย่างเสมอภาค

คำสำคัญ: ตำนานชีวิต อัตลักษณ์ บุคคลต้นแบบอาชีพ รถจักรยานสามล้อโบราณ

Abstract

This qualitative research aimed to study; 1) autobiography, 2) professional ideal, and 3) problems, obstacles and expectation encountered in the conservation and existence of the trishaw professional in Chiang Mai province. The sample group was an 32 persons trishaw worker who have aged 67-100 years and 40 years of professional experience by randomly using accidental and purposive sampling. Data were collected by participation observation and non-participation observation, indepth interviews and focus group. Obtained data were analyzed by using inductive method and content analysis. Results of the study were as follows: as a whole, life legend in identity dimension of autobiography of the trishaw professional comprised 3 aspects: contemporary personal identity, identity of masculinity older adults, and life background identity. Trishaw ideal in comprised 3 forms : freedom of life and professional, prestige and dignity of career and co-worker, lineage, and self-value, and happiness under the concept of sufficiency economy. Problems, obstacles included : economic, environment, and service point determination. In addition, Expectation in the conservation and existence of the trishaw professional comprised 6 aspects: the establishment of trishaw museum for historical learning; the conservation of trishaw career which was like the conservation in Chiang Mai society; the establishment of trishaw factory and spare part center; the promotion of an electrical motor installation; the promotion of international tourism to generate increased incomes from foreign tourists; and the provision of safety welfare and fair allocation of trishaw zones.

Keywords: Life legend, Identity, Professional ,Trishaw

บทนำ

“รถถีบสามล้อ” หรือนัยยะหนึ่ง คือ ส่วนสำคัญที่เกี่ยวข้องกับอาชีพรถจักรยานสามล้อโบราณซึ่งจัดว่าเป็นการประกอบอาชีพดั้งเดิมที่มีพัฒนาการมาจากรถลาก (หรือรถเจ๊ก) ในยุคสมัยก่อน โดยสามล้อของประเทศไทยมีจุดกำเนิดเมื่อปี พ.ศ. 2476 เป็นครั้งแรกที่จังหวัดนครราชสีมา โดยนาวาเอกเลื่อน พงษ์โสภณ นำรถลาก และรถเจ๊กมาดัดแปลงร่วมกับจักรยานรถสามล้อแบบนี้ ถือเป็นต้นแบบของรถสามล้อที่ใช้รับผู้โดยสารจากสามล้อถีบ ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2503 มีการนำสามล้อเครื่องกระบะรถบรรทุกจากประเทศญี่ปุ่นเข้ามาดัดแปลงเป็นรถนั่งโดยสาร หรือที่เรียกกันว่า รถตุ๊ก - ตุ๊กที่เป็นสามล้อเครื่องยนต์เพื่อทดแทนสามล้อถีบซึ่งถูกห้ามวิ่งในเขตกรุงเทพฯ (Government public relations department, 2021) และพัฒนาการนับจากอดีตของรถสามล้อจวบจนกระทั่งเข้าสู่ยุคหลังสมัยใหม่ แสดงให้เห็นว่า อาชีพนี้ได้ดำรงคงอยู่กับสังคมไทยและเมืองเชียงใหม่มาเป็นระยะเวลาไม่ต่ำกว่า 80 ปี ก่อนที่จะมีการพัฒนาเทคโนโลยีอุตสาหกรรมยานยนต์ผลิตรถหลากหลายประเภทเพื่อตอบสนองต่อการเดินทางของมนุษย์ให้มีการเดินทางที่มีระยะทางไกลและสะดวกมากขึ้นเข้ามาทดแทนยานพาหนะแบบเดิมประเภทรถจักรยานสามล้อโบราณ ขณะที่บุคคลรุ่นหลังๆ ต่างหันมานิยมใช้รถยนต์ส่วนบุคคลที่ประกอบด้วยเครื่องยนต์กลไกรูปแบบสมัยใหม่ พร้อมกับเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ค่านิยมและการประกอบอาชีพดั้งเดิมไปตามการเปลี่ยนแปลงของสังคมในแต่ละยุค อาชีพรถจักรยานสามล้อโบราณอาจสะท้อนถึงความล่าช้าหลังของวัฒนธรรม (Cultural lag) เป็นสภาพที่เกิดขึ้นในทุกสังคม โดยเฉพาะในสังคมปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลง คือในขณะที่บางสิ่งบางอย่างคงที่ แต่อีกสิ่งหนึ่งเปลี่ยนไปในอัตราที่เร็วกว่า ความล่าช้าหลังของวัฒนธรรมจะบังเกิดขึ้นเพราะสิ่งหนึ่งเปลี่ยนไปแล้ว แต่อีกสิ่งหนึ่งยังคงอยู่กับที่หรือเปลี่ยนไม่ทันกับอีกสิ่งหนึ่ง เป็นเหตุให้เกิดความไม่สมดุล หรือไม่สอดคล้องในสังคม (Suphaph, 2002) และการละทิ้งวัฒนธรรมเดิม (Cultural loss) การเปลี่ยนแปลงก็คือ การรับสิ่งใหม่ๆ มาผนวกเข้ากับสิ่งเก่าๆ การยอมรับในสิ่งใหม่ๆ จะนำไปสู่การละทิ้งสิ่งเก่าที่เคยมีมาแต่เดิมเสมอ (Wannasiri, 2007)

ในปัจจุบันนี้สถานการณ์ทางสังคมของบุคคลที่ประกอบอาชีพรถจักรยานสามล้อโบราณกลับพบว่าประสบปัญหาหลายประการ อาทิเช่น ประเด็นด้านคุณภาพชีวิต จากงานวิจัยของ Phattaraphanpee & Chiewsvanond (2018) พบว่า เส้นทางการขับขี่ที่เกิดจากจราจรติดขัด การเกิดอุบัติเหตุในการขับขี่เกิดการเฉี่ยวชน จำนวนอุบัติเหตุจากการขับขี่สามล้อถีบปี 2559 ระหว่าง 0-1 ครั้ง โดยมีสาเหตุเกิดจากที่มีจำนวนผู้ใช้นานพาหนะประเภทเครื่องยนต์จำนวนมาก ทั้งขับขี่รวดเร็ว ประมาท จึงทำให้มีความเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุในระดับสูง นอกจากนี้ ยังมีประเด็นสำคัญเรื่องแนวโน้มการสูญหายจากสังคมไทยในอนาคตเนื่องจากความเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัยที่มีความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยี ขณะที่อาชีพนี้กลับมีความสำคัญเชิงประวัติศาสตร์ท้องถิ่น คุณค่ามรดกทางวัฒนธรรมของสังคมที่มีประวัติอย่างยาวนาน ดังเช่น ในพื้นที่ของจังหวัดเชียงใหม่ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มผู้สูงอายุที่มีจำนวนลดลงไปเรื่อยๆ สาเหตุจากด้านปัญหาสุขภาพ ภัยและการเสียชีวิต ดังนั้นผู้วิจัย จึงมุ่งศึกษาบุคคลต้นแบบอาชีพรถจักรยานสามล้อโบราณซึ่งจะก่อประโยชน์ต่อ

การพัฒนาสังคมเป็นการบันทึกหลักฐานสำคัญทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และเพื่อยกย่องเชิดชูเกียรติในฐานะบุคคลสำคัญที่ได้อนุรักษ์และเผยแพร่มรดกทางวัฒนธรรมไทยให้ดำรงอยู่จวบจนถึงปัจจุบัน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาอัตชีวประวัติของบุคคลต้นแบบอาชีพรถจักรยานสามล้อโบราณ ในเขตจังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาอุดมคติอาชีพของบุคคลต้นแบบอาชีพรถจักรยานสามล้อโบราณ ในเขตจังหวัดเชียงใหม่
3. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และความคาดหวังในการอนุรักษ์และดำรงอยู่ของบุคคลต้นแบบอาชีพรถจักรยานสามล้อโบราณ ในเขตจังหวัดเชียงใหม่

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ประชากร คือ ผู้ประกอบอาชีพรถจักรยานสามล้อโบราณในเขตพื้นที่อำเภอเมืองชั้นในของจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน ไม่เกิน 85 คน ซึ่งคาดว่าจะเป็กลุ่มสุดท้ายของจังหวัดเชียงใหม่ในยุคปัจจุบันที่ยังคงยึดมั่นอุดมการณ์ในการประกอบอาชีพนี้ไว้อย่างมั่นคงและยาวนาน กลุ่มตัวอย่างในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ คือ กลุ่มผู้สูงอายุเพศชาย อายุระหว่าง 67-100 ปี ที่มีประสบการณ์ทำงานในอาชีพนี้มากกว่า 40 ปีขึ้นไป จำนวน 32 คน เป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informants) คัดเลือกด้วยวิธีการสุ่มแบบบังเอิญ (Accidental sampling) และแบบเจาะจง (Purposive sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นประกอบด้วย 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 แบบบันทึกอัตชีวประวัติ (จำนวน 19 ข้อ) และส่วนที่ 2 ประวัติการประกอบอาชีพรถจักรยานสามล้อโบราณ (จำนวน 15 ข้อ) ซึ่งได้ผ่านการตรวจพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ได้แก่ รศ.ดร. สุวรรี ฤกษ์จารี, ผศ.ดร. ธีรยุทธ วิสุทธิ และ ดร.เมธี วงศ์วีระพันธ์ เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร โดยการศึกษาค้นคว้า ทบทวนวรรณกรรม งานวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศที่เกี่ยวข้อง และเก็บรวบรวมข้อมูลจากภาคสนาม ด้วยวิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participation observation) และแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participation observation) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus group)

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic induction) การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) ความน่าเชื่อถือของข้อมูล โดยการตรวจสอบข้อมูลเชิงคุณภาพ พิจารณาจากความตรง (Internal validity) โดยการตรวจสอบทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ตารางที่ 1 แสดงพื้นที่หลักในการเก็บข้อมูลภาคสนามของเขตอำเภอเมืองชั้นใน จังหวัดเชียงใหม่

พื้นที่หลักในการเก็บข้อมูลภาคสนามของเขตอำเภอเมืองชั้นใน จังหวัดเชียงใหม่			
ลำดับที่	สถานที่	ลำดับที่	สถานที่
1.	ตลาดวโรรส (กาดหลวง)	7.	ตลาดเมืองใหม่
2.	วัดอุปคุต -วัดควรรค่าม้า	8.	ศาลเจ้ากวนอู
3.	ลานประตูท่าแพ	9.	ตลาดข้างฝือก
4.	ตลาดสันป่าข่อย	10.	พุทธสถาน
5.	ตลาดหนองหอย	11.	ตลาดประตูเชียงใหม่
6.	ตลาดต้นลำไย	12.	บ้านพัก และอื่นๆ

ผลการวิจัย

ผลการวิจัย มีข้อค้นพบที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

1. อัตชีวประวัติของบุคคลต้นแบบอาชีพรถจักรยานสามล้อโบราณ จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า โดยภาพรวมของอัตชีวประวัติของกลุ่มตัวอย่าง ทั้ง 32 คน มี 3 รูปแบบร่วมกัน ดังต่อไปนี้

1.1 อัตลักษณ์บุคคลร่วมสมัย (Contemporary person) เมื่อย้อนยุคไปอย่างน้อยราว 50 ปีที่ผ่านมา หรือก่อนปี พ.ศ. 2500 ของสังคมเมืองเชียงใหม่ซึ่งมีสภาพเศรษฐกิจและสังคมวัฒนธรรมแบบดั้งเดิม (Primitive society) เป็นยุคที่รถไฟมีแต่หัวรถจักรเท่านั้น ถนนมีสภาพเป็นดิน แวดล้อมด้วยธรรมชาติป่าเขา ทุ่งนา ค่าเงินเป็นสตางค์แดง เปลี่ยนผ่านจากยุคทองแห่งความเจริญรุ่งเรืองของอาชีพสามล้อในระดับขีดสูงสุด ที่มีจำนวนผู้ประกอบการอาชีพนี้ไม่ต่ำกว่า 3,000 คน ซึ่งแต่ละบุคคลต่างมีจุดเริ่มต้นชีวิตสะสมประสบการณ์ผ่านช่วงเวลาอันทรงคุณค่ามาอย่างน้อยครึ่งก่อนชีวิต จนก้าวสู่จุดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเข้าสู่ยุคสมัยใหม่ที่เน้นความเจริญด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วัฒนธรรม และความสะดวกสบายในการเดินทางทุกประการ เมื่อเปรียบเทียบกับปัจจุบันนี้ อาจกล่าวได้ว่า เป็นยุคที่อาชีพรถจักรยานสามล้อโบราณในระดับต่ำสุด เนื่องจากมีผู้ใช้บริการจำนวนน้อยมาก อย่างไรก็ตาม บุคคลต้นแบบอาชีพรถจักรยานสามล้อโบราณยังคงแสดงจุดยืนของการดำรงอัตลักษณ์บุคคลในยุคสมัยก่อน และปรับตัวดำเนินชีวิตภายใต้โลกสมัยใหม่ควบคู่กัน

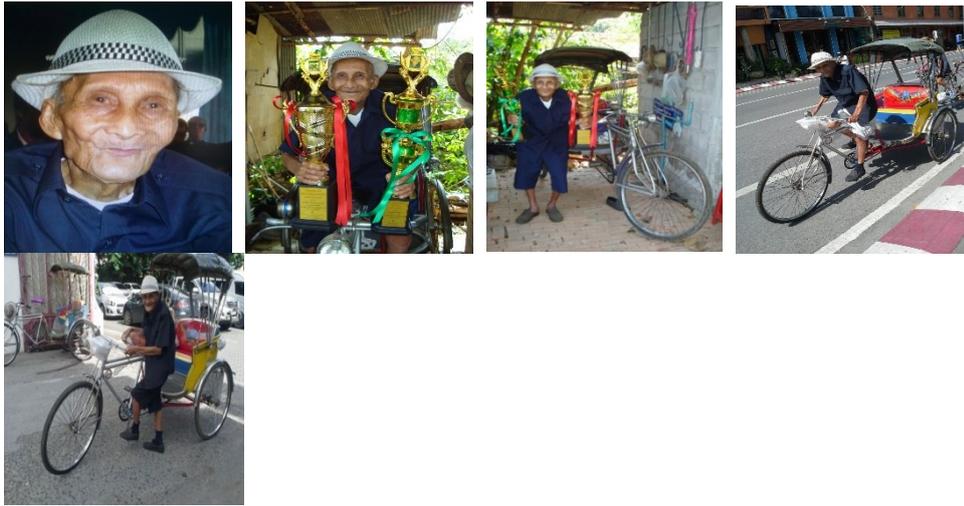

Figure 1 The history of Chiang Mai has inscribed the legend of life as a valuable honor of Mr. Nan Narin (Source: Sawangbumrung, 2018)

ประวัติศาสตร์เมืองเชียงใหม่ได้จารึกตำนานชีวิตเป็นเกียรติประวัติอันทรงคุณค่าของ นายนันท์ นรินทร์ เกิดวันศุกร์ เดือนมกราคม พ.ศ. 2462 ป้ายทะเบียนสามล้อ ชม. 01571 ภูมิลำเนาจังหวัด กำแพงเพชร ปลดประจำการจากทหาร จังหวัดเชียงใหม่ บนเส้นทางแห่งอาชีพสามล้อโบราณ จำนวน 77 ปี โดย 3 ภาพแรก อายุ 100 ปี ได้รับรางวัลบุคคลต้นแบบอาชีพรถสามล้อโบราณ อันดับที่ 1 และรางวัลปราชญ์สามล้อ 100 ปี ประจำปี พ.ศ. 2562 (Sawangbumrung, 2018) ส่วน 2 ภาพหลังอายุ 97 ปี ผู้ซึ่งได้รับรางวัลนักปั่นจักรยานสามล้อแห่งประเทศไทย ประจำปี พ.ศ. 2559 อันดับที่ 1 ประเภท สาย A สุขภาพดี (Sawangbumrung & Jaiwongya, 2016) แต่เมื่อเดือน มิ.ย. พ.ศ. 2562 ได้เสียชีวิตด้วยโรคชรา รวมอายุ 100 ปี 5 เดือน

1.2 อัตลักษณ์วัยผู้สูงอายุเพศชาย เนื่องจากลักษณะงานอาชีพรถจักรยานสามล้อโบราณจัดเป็นประเภทของรูปแบบการทำงานของแรงงานนอกระบบประเภทหนึ่ง ที่ปราศจากนายจ้าง หรือองค์กรคุ้มครองด้านสิทธิสวัสดิการต่างๆ โดยเฉพาะอาชีพลักษณะโบราณ แผลก คลาสสิก ซึ่งต้องอาศัยรถจักรยานสามล้อโบราณเป็นเครื่องมือสำคัญในการประกอบอาชีพ ด้วยลักษณะการทำงานในที่โล่งแจ้ง ท่ามกลางสภาพแวดล้อมอุณหภูมิอากาศร้อน แดด ฝุ่น คิววัน ต่างๆ ต้องใช้พื้นฐานร่างกายที่แข็งแรงของกล้ามเนื้อ ขับเคลื่อนปั่นสามล้อให้บริการไปยังสถานที่ต่างๆ อีกทั้งยังต้องรองรับน้ำหนักผู้โดยสาร บรรทุกสิ่งของต่างๆ รวมถึงต้องอาศัยความขยัน อุตุน มาเนะสู้งานเป็นอย่างมาก ดังนั้น จึงเป็นอาชีพที่มีความเหมาะสมเฉพาะกับบุคลิกลักษณะโครงสร้างสรีระของเพศชายมากกว่าหญิง เช่นนั้นบุคคลต้นแบบอาชีพรถจักรยานสามล้อโบราณ จึงได้แสดงอัตลักษณ์บุคคลปรากฏเพศสภาพความเป็นเพศชาย (Masculinity) ทั้งหมดทุกคน และที่สำคัญยังมีความพิเศษเป็นวัยผู้สูงอายุเป็นส่วนใหญ่ท่ามกลางการรับรู้ทางสังคมของเชียงใหม่ในยุคปัจจุบันนี้

Figure 2 The history of Chiang Mai has inscribed the legend of life as a valuable honor of Mr. Sophon Phumsawat (Source: Sawangbumrung, 2018)

นายโสภณ ภูมิสวัสดิ์ แจ้งเกิดเมื่อปี พ.ศ. 2475 แต่เกิดจริง พ.ศ. 2472 ป้ายทะเบียนสามล้อ ชม. 2700 ภูมิลำเนาจังหวัดลพบุรี ในวัย 40 กว่าปี (ภาพที่ 1) ส่วนวัย 76 ปี ในช่วงฤดูหนาว เผยแพร่ลง นสพ. ฌึ่ปุ่ณ CHAO (2005) หน้า 1 เมื่อปี พ.ศ.2548 ณ จุดจอดประจำคือ ตลาดสันป่าข่อย (ภาพที่ 2) อดีตทหารบก เกียกกาย เขตกรุงเทพฯ ตำแหน่งทหารม้ารักษาพระองค์ที่ 1 ในยุคสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นายกรัฐมนตรี ประสบการณ์อาชีพสามล้อจำนวน 68 ปี วัย 86 ปี (ภาพที่ 3) นิยมดื่มกาแฟถุงละ 5 บาท จิบครั้งละเล็กน้อย ได้รับรางวัลบุคคลต้นแบบอาชีพรถจักรยานสามล้อโบราณ จังหวัดเชียงใหม่ อันดับที่ 2 ปี พ.ศ.2562 (Sawangbumrung, 2018) นอกจากนี้ ยังเป็นผู้ได้รับรางวัลนักปั่นจักรยานสามล้อแห่งประเทศไทยอันดับที่ 1 ประจำปี พ.ศ. 2559 ประเภทสาย B ความมั่นคงอาชีพ (Sawangbumrung & Jaiwongya, 2016) และเมื่อปี พ.ศ. 2561 หยุดประกอบอาชีพสามล้อโบราณเนื่องจากชราภาพ

1.3 อัตลักษณ์เชิงภูมิหลังชีวิต พบว่า มีความสัมพันธ์กันใน 5 มิติ ได้แก่ ด้านพื้นฐานมาจากการเป็น บุคคลยุคสมัยก่อน จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาเป็นส่วนใหญ่ มาจากครอบครัวของผู้ที่มีรายได้น้อย มีบุคลิกภาพความพึงตนเองสูงแบบอิสระ และมีการครอบครองรถจักรยานสามล้อโบราณโดยสมบูรณ์

2. อุดมคติอาชีพของบุคคลต้นแบบอาชีพรถจักรยานสามล้อโบราณ จังหวัดเชียงใหม่ ได้แก่

2.1 ความเป็นอิสระแห่งอาชีพและชีวิต คือ อุดมคติลำดับแรกที่บุคคลต้นแบบอาชีพรถสามล้อ โบราณต่างคำนึงถึงเป็นเป้าหมายหลักของอาชีพและชีวิต พร้อมๆกับการหล่อหลอมขัดเกลาก่อรูปพัฒนาอุดม คติความเป็นอัตลักษณ์อาชีพที่แท้จริงและเด่นชัดซึ่งถูกฝังรากลึกในจิตวิญญาณ (Spiritual) ยึดอย่างมั่นคง เปลี่ยนผ่านช่วงการเปลี่ยนแปลงตามประสบการณ์อาชีพมาตั้งแต่ 40 -70 ปีขึ้นไป ความมีอิสระเสรีของอาชีพ และชีวิตนี้ เป็นสิ่งที่พึงปรารถนามากที่สุดโดยไม่ต้องตกอยู่ภายใต้กรอบกฎเกณฑ์ ข้อบังคับ พันธะสัญญาของ นายจ้างใดๆ ส่งผลให้บุคคลสามารถควบคุมตนเอง ตอบสนองความต้องการอย่างเต็มที่โดยอำนาจแห่งจิตใจที่ อิสระนำมาซึ่งความสุขใจและความพึงพอใจชีวิต รวมถึงสะท้อนบุคลิกภาพแบบทำตามสบายในระดับสูงสุด

ผลลัพธ์ทางอ้อมของอาชีพสามล้อก็ยังคงได้รับประโยชน์ในด้านสุขภาพด้วย ซึ่งแนวคิดของ Keawkungwal (2007) ได้กล่าวว่า เป้าหมายของทุกชีวิตคือ พัฒนาศักยภาพที่มีในตัวตนให้ถึงจุดสูงสุด รู้คุณค่าแห่งตนมีความรับผิดชอบต่อตนเอง และต่อการทำงานของตน ยอมรับผลดี - ผลร้ายจากการเลือกที่จะกระทำ หรือไม่กระทำ ของตน อยากรู้จักตนเองในแง่ดีงามและแง่บกพร่อง หากบุคคลอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดีแล้ว เขาก็มีโอกาสได้พัฒนาตนไปสู่ความสมบูรณ์แบบ ส่วน Srisongkram (2006) กล่าวว่า กลุ่มมนุษยนิยม (Humanistic Psychology) มองว่า มนุษย์มีอิสระที่จะเข้าถึงศักยภาพอย่างเต็มที่โดยตัวของเขาเอง สามารถจะเป็นอะไรก็ตามตามที่เขาสามารถ หรือ อยากรจะเป็น และสามารถที่จะพัฒนาตนเองไปสู่การเข้าใจตนเองอย่างถ่องแท้ (Self- Actualization) ซึ่งเป็นสิ่งสูงสุดในชีวิตมนุษย์ ซึ่ง Wiboonsawat & Burkasikorn (2000) กล่าวถึงกลุ่มมนุษยนิยมว่า เจตนารมณ์ หรือ ลิขิตนิยม (Determinism) แร่งมุ้งมันที่จะเป็นอิสระ (Free Will) เสรีภาพ (Freedom) และการพยายามพัฒนาขีดศักยภาพสูงสุดของตนเอง (Self- Actualization) ดังข้อมูลของบุคคลต้นแบบอาชีพรถสามล้อโบราณ วัย 84 และวัย 79 ปี ได้กล่าวไว้ ดังนี้

“สามล้อเป็นอาชีพที่บริสุทธิ์ มีความเป็นอิสระเสรีหลายอย่าง ดีมาก ๆ มันเป็นอาชีพอิสระ สบายกว่าสบายตัวเรารู้สึกว่า มันสบายใจ เขาจะออกเวลาใดก็ได้ หาเงินได้เท่าใดก็ได้เรื่องของเขา บต้องไม่มีใครมาบังคับ เขาใครไปก็ไป ใครยังก็ยังไม่ ใครหลับก็หลับเอ๊ย สบายใจหนึ่งได้ออกกำลังกายโดย สองได้เงินไปเลี้ยงชีพลูกหลานโดย ละก็ เวลาเขาไปบ้านเขาสบายใจละ เขาไปได้กังวลอะหยั่ง ว่าเขาจะหาเงินที่ไหน ออกบ้านมาก็ได้ละสตางค์”

2.2 เกียรติและศักดิ์ศรีแห่งอาชีพเพื่อนร่วมอาชีพ วงศ์ตระกูล และคุณค่าแห่งตน จำแนกได้ 3 รูปแบบ ดังนี้

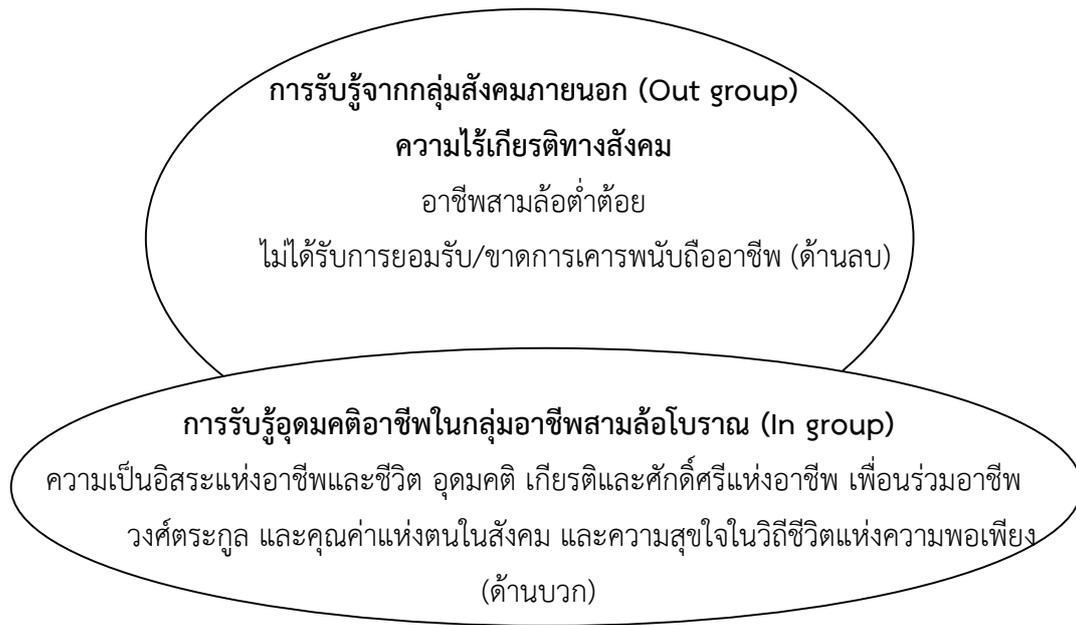
1) เกียรติและศักดิ์ศรีแห่งอาชีพเพื่อนร่วมอาชีพ อุดมคติประกอบ ด้วย 2 มิติ กล่าวคือ มิติที่หนึ่ง สามล้อเป็นอาชีพที่มีเกียรติและศักดิ์ศรีแห่งอาชีพ และเพื่อนร่วมอาชีพเป็นอย่างยิ่งในด้านความเป็นต้นแบบ และแบบอย่างของอาชีพที่สุจริต ซื่อสัตย์ ประเภทหนึ่งในบรรดาอาชีพอื่นๆทั้งหมด และเป็นอาชีพที่ให้บริการด้านการเดินทาง ปกป้องให้ผู้โดยสารและผู้ร่วมทางสัญจรมีความปลอดภัยในการสัญจรระดับสูงรวมถึงด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมโลก **มิติที่สอง** ความมีเกียรติและศักดิ์ศรีในด้านความดำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์สิ่งประดิษฐ์ภูมิปัญญาของสังคมไทยโดยบุคคลต้นแบบอาชีพสามล้อมีหน้าที่ทางสังคมที่สำคัญในการอนุรักษ์สืบสานมรดกคุณค่าทางวัฒนธรรมของอาชีพที่มีมาแต่โบราณกาล ดำรงไว้ให้ปรากฏแก่สังคมเมืองเชียงใหม่ ณ ปัจจุบันนี้ ดังนั้น นำมาซึ่งความภาคภูมิใจตนเองระดับสูงสุด ซึ่งแนวคิดของ Cherry (2019) อธิบายว่า ความต้องการมีเกียรติและศักดิ์ศรี (Esteem Needs) จัดเป็นระดับที่ 4 ในลำดับขั้นความต้องการของ Maslow สำหรับความต้องการชื่นชม และการนับถือ เมื่อความต้องการใน 3 ขั้นส่วนล่างได้รับความพึงพอใจ ความต้องการมีเกียรติและศักดิ์ศรีเริ่มต้นมีบทบาทสำคัญมากขึ้นต่อการสร้างแรงจูงใจพฤติกรรมในจุดนี้ กลายเป็นความสำคัญเพิ่มขึ้นที่จะได้รับการนับถือ (Respect) และการชื่นชม (Appreciation) ของสิ่งอื่นๆ บุคคลมีความต้องการทำให้สำเร็จ (Accomplish) และมีความพยายาม นอกจากนี้ ความต้องการที่จะประสบความสำเร็จและศักดิ์ศรี (Prestige) ความต้องการเกียรติและศักดิ์ศรีนี้ รวมถึง เช่น ความภาคภูมิใจตนเอง (Self - Esteem) และ

คุณค่าของบุคคล ดังตัวอย่าง คำบอกเล่าของบุคคลต้นแบบอาชีพรถจักรยานสามล้อโบราณ วัย 78 , 74 และ 67 ปี ได้สะท้อนข้อมูลที่สำคัญ ดังนี้

“ในบรรดาอาชีพสามล้อต้อยต่ำที่สุด แต่เราภาคภูมิใจตนเองมากเขาคิดว่า เราต่ำต้อยก็ช่างเขาขอผ่านไปวันๆ คนเรามันต่างความคิดคนเหมือนกันแต่ต่างความคิดกัน สามล้อเป็นอาชีพไร้เกียรติ แต่มีความสุขใจ เฮาภาคภูมิใจตนเองเป็นอาชีพที่ดีของเรามีศักดิ์ศรีตนเองศักดิ์ศรีวงศ์ตระกูลศักดิ์ศรีเพื่อนฝูง สุขใจแต่ไร้เกียรติ”

2) เกียรติและศักดิ์ศรีแห่งวงศ์ตระกูล ได้ถูกจารึกคุณค่า ความดีงามในการสร้างชื่อเสียงด้วยการเป็นบุคคลต้นแบบอาชีพสามล้อให้ปรากฏในนามของวงศ์ตระกูลสืบไป และเป็นอนุสรณ์แก่บุคคลในวงศ์ตระกูลรุ่นหลังๆ ได้ศึกษาเรียนรู้รากเหง้าของอาชีพโบราณที่ทรงคุณค่าแก่สังคม

3) การมีคุณค่าแห่งตนในสังคม เกิดขึ้นทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและกลุ่มอาชีพสามล้อที่ดำรงตนอยู่อย่างเด่นชัดท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงสังคมสมัยใหม่ที่มีความเจริญรุ่งเรืองของวัตถุนิยมปรากฏออกในรูปของความรู้สึกลับถ้อ เคารพยกย่องตนเอง ให้เกียรติตนเอง หรือ มีความภาคภูมิใจตนเองระดับสูงเช่นเดียวกับอุดมคติด้านอื่นๆ ดังที่ Ungpra (2009) กล่าวว่า Ego and esteem needs หมายถึง ความต้องการที่จะรักษาตัวตนของตัวเองและความต้องการที่จะมีการได้รับความนับถือ คนเราทุกคนต้องมี Ego ซึ่งเป็นตัวตนทางจิตใจ ส่วน Siriwanbuas (2006) กล่าวว่า ทฤษฎีพัฒนาการตนของออสูเบล ให้นิยามคำศัพท์ที่สำคัญว่า ตนเอง (self) เป็นการรับรู้ และความจำของบุคคลซึ่งประกอบด้วยภาพพจน์เกี่ยวกับลักษณะทางกายของเขาซึ่งความรู้สึกเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวความเครียดภายใน และความจำเหตุการณ์ต่างๆ ของบุคคล อัตมโนทัศน์ (Self – concept) เป็นความคิดของลักษณะที่สำคัญ และเด่นชัดของบุคคลที่ทำให้เกิดความคิดว่า ตนเองแตกต่างไปจากสิ่งแวดล้อมและคนอื่น ทัศนคติ ค่านิยม ความทะเยอทะยาน แรงจูงใจ และการเกี่ยวข้องกับสถานการณ์ต่างๆมีส่วนในการพัฒนาอัตมโนทัศน์ขึ้น ตน (Ego) เป็นผลการปฏิสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติเกี่ยวกับตน (Self attitude) แรงผลักดันของตน (Self – motive) และการให้คุณค่าตน (Self-value) และเป็นตัวการสำคัญที่ช่วยก่อให้เกิดความคิดรวบยอดเกี่ยวกับลักษณะของตัวเองของบุคคลว่ามีลักษณะตามบทบาทและสถานภาพอย่างไร หรืออีกแนวคิดหนึ่ง ดังที่ Adsakul (2013) อธิบายว่า นักสังคมวิทยาสร้างแนวคิดที่เรียกว่า กลุ่มใน (In-group) และกลุ่มนอก (Out-group) ขึ้นมา เพื่อชี้ให้เห็นถึงวงเขตของกลุ่ม (Group boundary) กลุ่มใน (In-group) หมายถึง กลุ่มต่างๆ ที่เราเป็นสมาชิกอยู่และมีความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มนั้น ซึ่งบางครั้งเราอาจเรียกว่า กลุ่มเรา (We-group) กลุ่มที่ยอมรับว่าเป็นพวกเดียวกัน มีความใกล้ชิดสนิทสนมกัน กลุ่มนอก (Out-group) หมายถึง กลุ่มต่างๆ ที่เราไม่ได้เป็นสมาชิกไม่ได้เป็นพวกเดียวกัน บางครั้ง เราอาจเรียกว่า กลุ่มเขา (They - group) ซึ่งอาจหมายถึง กลุ่มที่อยู่นอกวงของกลุ่มเรานั้นเอง กลุ่มพวกนี้ มีลักษณะไม่สนิทสนมกัน อาจเป็นเพียงความรู้สึกเฉยๆ ต่อกัน คั่นเคยกัน หรือ บางครั้งอาจเป็นศัตรูกัน ดังแผนภาพจำลองเปรียบเทียบคุณค่าแห่งตนข้างล่างนี้

เปรียบเทียบความแตกต่างของการรับรู้อัตลักษณ์อุดมคติอาชีพระหว่างกลุ่มของบุคคลต้นแบบอาชีพรถจักรยานสามล้อโบราณกับกลุ่มจากสังคมภายนอกอื่นๆที่มีทัศนคติต่ออาชีพนี้

Figure 3 Compare differences in perceptions of occupational ideals between groups of traditional tricycle professional prototypes and groups from other outside societies with attitudes towards this occupation.

อุดมคติอาชีพระหว่างกลุ่มบุคคลต้นแบบอาชีพสามล้อโบราณกับกลุ่มทางสังคมภายนอกอาจไม่ลงรอยทางสังคมตามเงื่อนไขปัจจัยต่างๆ อย่างไรก็ตาม บุคคลต้นแบบอาชีพสามล้อก็ยังคงยึดมั่นในอุดมคติในระดับสูงแต่ยังจำเป็นต้องตกอยู่ภายใต้กรอบของสังคม ดังเช่น Roger (2018) สรุปว่า ข้ออธิบายตามแนวคิดของ Erik Erikson ได้นำเสนออัตลักษณ์ในฐานะงานพัฒนาที่เป็นสากล ซึ่งเป็นรากฐานของความผาสุกของแต่ละบุคคล อย่างไรก็ตาม ทฤษฎีของ Erikson ในปี 1968 เกี่ยวกับอัตลักษณ์นั้นเกี่ยวข้องกับสังคมในเวลาเดียวกันเป็นกระบวนการทางจิตสังคม (Psychosocial process) วรรณกรรมอัตลักษณ์ร่วมสมัยได้รับสิทธิพิเศษ “จิต (Psycho)” เหนือ “สังคม (Social)” ซึ่งจำกัดความเข้าใจของเราเกี่ยวกับบทบาทของกระบวนการอัตลักษณ์ในสังคมกว้างมากขึ้น บทความนี้ ย้อนกลับสู่แนวคิดของ Erikson เกี่ยวกับทฤษฎีสัมพันธภาพทางจิตสังคม (Psychosocial relativity) ซึ่งได้นิยามอัตลักษณ์เพื่ออธิบายวิธีการทำธุรกรรมในการตรวจสอบกระบวนการอัตลักษณ์ซึ่งเป็นแนวทางที่อัตลักษณ์และสังคมสร้างขึ้นอย่างแข็งขันและร่วมกัน

ตัวอย่างชีวิตการทำงานของคุณคณต้นแบบอาชีพรถจักรยานสามล้อโบราณ จังหวัดเชียงใหม่

Figure 4 An example of the working life of a vintage tricycle prototype Chiang Mai

(Source: Sawangbumrung, 2018)

2.3 ความสุขใจในวิถีชีวิตแห่งความพอเพียง เนื่องจากสถานการณ์เศรษฐกิจในยุคปัจจุบันพบว่าการแสวงรายได้ของคุณคณต้นแบบอาชีพรถจักรยานสามล้อโบราณค่อนข้างประสบปัญหาความผืดเคืองยากลำบาก มีรายได้เพียงเล็กน้อยและไม่แน่นอน แม้กระนั้น ชีวิตอาชีพสามล้อโบราณทุกคนต่างมีความพึงพอใจและมีความสุขโดยรวมต่ออาชีพนี้ สามารถปรับตัวพอใจในสิ่งที่ เป็นโดยยึดหลักแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงนำมาประยุกต์ใช้กับการดำรงชีพ ดังเช่น คำบอกเล่าของคุณคณต้นแบบสามล้อโบราณ ดังนี้

“ดีทุกอย่าง เงินทองบ่ขัดข้องอะหยั่ง ถึงแม้จะบ่มาก ก็พอใจละ ถ้าเขาได้น้อยวันนี้ วันพูกเขา ได้นัก มันก็พออยู่ได้ละ ถั่วกัน วันนี้ได้ 50 แอ้มพูก 70 ก็เอาละ พอเพียงชีวิตการใช้จ่ายเงินทองจะบ่ค่อยขาดแคลนเต้าใด ถ้าเขาประหยัดนัก บ่ซี้ค่าน ขยัน บ่เที่ยวไหน ได้ 10 เที้ยว ก็เป็นของเขาหมัดละ อาชีพถึงแม้ไม่ร่ำไม่รวย แต่สบายใจ สุขใจ เราได้มานิดๆหน่อยๆเราก็พอใจแล้ว พอเพียงชีวิต”

เกณฑ์การพิจารณาตัดสินเรื่องการนิยามความสุขสมบูรณ์ อาจมีทัศนะที่หลากหลายแนวคิดและมีนัยยะให้คุณค่า ความหมาย ไม่อาจเท่าเทียมกับมาตรฐานความพร้อมสมบูรณ์ชีวิตของคุณคณอาชีพอื่นๆ แต่คือบทสรุปของอุดมคติหนึ่งที่เป็นแบบฉบับมาตรฐานความพึงพอใจและความสุขด้วยวิถีแห่งความพอเพียงของคุณคณต้นแบบอาชีพรถจักรยานสามล้อโบราณ ซึ่งแนวคิดปรัชญาทางตะวันตก ดังที่ Pieper et al. (2011) ระบุว่า ลัทธิสุขนิยม (Hedonistic Theories) ในทางปรัชญาสามัญ หมายถึง บางสิ่งทีมากกว่าความสุขเกี่ยวกับความสุขทางจิตวิทยา (Psychological Happiness) มีรูปแบบความสุขนิยม 2 แบบที่เกิดขึ้น คือ สุขตามปทัสถาน (หรือ Normative Theory) และสุขตามจิตวิทยา ทฤษฎีพรรณนา (Descriptive Theory) สุขตามหลักปทัสถานรักษาว่า บุคคลควรจะหาความพึงพอใจ หรือความพึงพอใจนั้น เป็นการค้นหาที่มีคุณค่าเพียงสิ่งเดียวเท่านั้น ส่วนนักสุขนิยมทางจิตวิทยา เรียกร้องว่า เป็นความพึงพอใจ เป็นเพียงสิ่งเดียวที่มนุษย์ (และสันนิษฐานสิ่งมีชีวิตอื่นๆ) เคยแสวงหาความสุขจิตวิทยา (หรือแรงจูงใจ) และ Powdthavee (2017) กล่าวว่า ความสุขระยะยาวมากในที่นี้หมายถึง Eudaimonic well-being หรือความหมายและวัตถุประสงค์ของชีวิต (Meanings and Purposes) ซึ่งเป็นมิติของความสุขที่มีระยะเวลาที่ยาวมาก ทั้งนี้เป็นเพราะว่าก่อนที่ชีวิตเราจะหาไม่นั้น คนเราเกือบทุกคนต้องการที่จะมองย้อนกลับไปดูอดีต และสามารถบอกกับตัวเองว่าชีวิตของเรามี

ความหมาย ส่วนแนวคิดอื่นๆ ดังที่ Sze (2017) กล่าวว่า Martin Seligman บิดาแห่งจิตวิทยาเชิงบวก เสนอ ทฤษฎีใหม่ คือ P.E.R.M.A. ได้เพิ่มเติม 2 องค์ประกอบของความผาสุกต่อความสุข ได้แก่ ความสำเร็จ (Accomplishment) และความสัมพันธ์เชิงบวก (Positive relationship) และมี 5 องค์ประกอบของทฤษฎี ซึ่งมีอักษรย่อดังนี้ P(leasure) E(ngagement) R(elationships) M(eaning) A(ccomplishment) ซึ่ง ความสำเร็จเกี่ยวข้องกับการแสวงหาความสำเร็จ ชัยชนะ ความสำเร็จ และความเชี่ยวชาญทั้งในแง่ของ เป้าหมายสุดท้ายและเป็นกระบวนการ ดังนั้น อุดมคติความสุขใจบนวิถีแห่งความพอเพียงของบุคคลต้นแบบ อาชีพรถจักรยานสามล้อโบราณ จึงขึ้นอยู่กับพื้นฐานกรอบความเป็นจริงของชีวิตที่ประเมินความสุข ความพึงพอใจกับอาชีพเป็นสำคัญ

3. ปัญหา อุปสรรค และความคาดหวังในการอนุรักษ์และดำรงอยู่ของบุคคลต้นแบบอาชีพรถจักรยานสามล้อโบราณ จังหวัดเชียงใหม่

3.1 ปัญหา อุปสรรค ประกอบด้วย 3 ด้าน ดังต่อไปนี้

1) **ปัญหาด้านเศรษฐกิจ** ได้สร้างผลกระทบต่อผู้ประกอบการอาชีพสามล้อ โดยไม่มีผู้นิยมนั่งสามล้อโบราณและจำกัดการใช้ในวงแคบเฉพาะบางกลุ่มเท่านั้น จึงทำให้มีรายได้ไม่เพียงพอต่อการดำรงชีวิต

2) **ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม** มลพิษจากควันท่อไอเสีย ต่างๆ รวมถึงปัญหามลพิษฝุ่นควันภาคเหนือส่งผลให้ผู้ประกอบการอาชีพสามล้อต้องได้รับปริมาณมลพิษเข้าสู่ร่างกายเฉลี่ยสะสมเพิ่มขึ้น เสี่ยงต่อปัญหาสุขภาพและความปลอดภัยในการสัญจรและการประกอบอาชีพ

3) **ปัญหาด้านการกำหนดพื้นที่จุดจอดให้บริการสามล้อ** พบว่า มีความชัดเจนของพื้นที่จอดและเป็นทางการในบางจุด แต่ในส่วนพื้นที่อื่นๆ ไม่มีที่จอดประจำเป็นปัญหาให้บริการแก่ผู้โดยสาร

3.2 ความคาดหวัง ของบุคคลต้นแบบอาชีพรถจักรยานสามล้อโบราณ สรุปได้ดังนี้

1) ควรจัดตั้งพิพิธภัณฑ์สามล้อ (Trishaw museum) เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์รถจักรยานสามล้อโบราณของสังคมเมืองเชียงใหม่

2) ส่งเสริมการจัดตั้งโรงงานจักรยานสามล้อโบราณและศูนย์อะไหล่ที่นำเข้าจากประเทศญี่ปุ่นซึ่งสมัยปัจจุบันนี้ การแสวงหาอะไหล่สามล้อค่อนข้างยากลำบากต้องประยุกต์ใช้วัสดุแบบอื่นทดแทน

3) ส่งเสริมการติดตั้งมอเตอร์ไฟฟ้าให้กับรถจักรยานสามล้อโบราณทุกคน เนื่องจากบุคคลต้นแบบอาชีพรถจักรยานสามล้อโบราณส่วนใหญ่อยู่ในวัยผู้สูงอายุ ต่างประสบปัญหาด้านสุขภาพร่างกายในกลุ่มโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง (Non - communicable diseases : NCDs) และโรคอื่นๆ

4) ส่งเสริมการท่องเที่ยวจากต่างประเทศ เพื่อให้นักท่องเที่ยวต่างชาติเหล่านั้นมาใช้บริการรถจักรยานสามล้อโบราณท่องเที่ยวบริเวณชั้นในของอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

5) ช่วยส่งเสริมดูแลจัดระเบียบสวัสดิการ ความปลอดภัย และบริหารจัดการแบ่งเขตพื้นที่ให้ อย่างชัดเจนในการให้บริการสามล้อและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม

การอภิปรายผล

จากข้อค้นพบของงานวิจัยนี้ ในมิติอัตชีวประวัติของบุคคลต้นแบบอาชีพรถจักรยานสามล้อโบราณ จังหวัดเชียงใหม่ แสดงให้เห็นถึงความสมดุลของอัตลักษณ์ส่วนบุคคลอย่างชัดเจนร่วมกันทั้ง 3 รูปแบบ ได้แก่ อัตลักษณ์บุคคลร่วมสมัย อัตลักษณ์วัยผู้สูงอายุเพศชายและอัตลักษณ์เชิงภูมิหลังชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Graziosi (2016) ที่พบว่า แนวโน้มที่จะเป็นว่าบุคคลปรารถนาที่จะเป็นอะไร อัตลักษณ์ (Identity) เป็นหัวใจของบุคลิกภาพอยู่บนพื้นฐานของคุณค่า (Values) และบทบาททางสังคม (Social roles) ซึ่งเป็นโครงร่าง /จินตนาการของปัจเจกบุคคลที่เปลี่ยนแปลง สอดคล้องกับความต้องการและความปรารถนาของแต่ละบุคคล งานวิจัยนี้ชี้ว่า อัตลักษณ์ของบุคคลไม่ใช่โครงสร้างทางสังคมอีกต่อไป แต่เป็นหน้าฉากที่บุคคลแต่ละคนใช้ในการแสดงภายใต้บริบทที่แน่นอน สอดคล้องกับ Ibarra & Petriglieri (2010) ที่ศึกษาอัตลักษณ์อาชีพและกิจกรรม พบว่า บทบาทการเปลี่ยนแปลงเป็นบริบทที่เกิดประโยชน์ต่อการสำรวจ บทบาทของอัตลักษณ์ และที่บุคคลมีความเคลื่อนไหวระหว่างวงจรของความคงที่อาชีพ และความเปลี่ยนผ่านความเป็นมืออาชีพที่อาจมีการเคลื่อนไหว ระหว่างช่วงเวลาของอัตลักษณ์อาชีพและกิจกรรม และ Sneed & Whitbourne (2003) พบว่า ตามทฤษฎีกระบวนการของอัตลักษณ์ที่ปรับตัวต่อการเป็นผู้สูงอายุ สามารถสรุปเป็นความคิดรวบยอดที่เกี่ยวข้องกับการดูซึมของอัตลักษณ์ใน 3 กระบวนการ ได้แก่ การรักษาความคงที่ตน (Self-consistency) การทำให้เหมาะสมในอัตลักษณ์ (Identity accommodation) (การทำให้เปลี่ยนแปลงในตน) และความสมดุลอัตลักษณ์ (Identity balance) (รักษาความรู้สึกของตน (self) แต่เปลี่ยนแปลงเมื่อมีความจำเป็น) งานวิจัยของ Kerpelman & Pittman (2018) ระบุว่า การสะท้อนคิดทฤษฎีของ Erik Erikson ใน อัตลักษณ์เยาวชน และวิกฤตวัยอายุมากกว่า 50 ปี เราแสดงคุณค่าของการบูรณาการ ทฤษฎีการยึดติด (Attachment Theory) กับแนวความคิดพัฒนาอัตลักษณ์ ของ Erikson ภายใต้บริบทความสัมพันธ์แบบพลวัต เราสนใจอย่างใกล้ชิดที่ว่า รูปแบบการทำงานภายในของตัวตนเป็นอย่างไรและความสัมพันธ์ส่วนอื่นๆ กับการพัฒนาอัตลักษณ์ ข้ามผ่านช่วงเวลาและมีความสัมพันธ์กัน ดังนั้น การพัฒนาอัตลักษณ์บุคคล ในมิติอัตชีวประวัติ จึงได้ผ่านกระบวนการขัดเกลาตัวตนตามจังหวะของช่วงเวลาเรื่องราวแห่งชีวิตต่างๆ มาอย่างต่อเนื่องนับตั้งแต่จุดเริ่มต้นจนถึงจุดสุดท้ายของบุคคลอย่างเด่นชัด และสัมพันธ์กับการเปลี่ยนผ่านช่วงวัยของชีวิตในทิศทางเดียวกันจนเกิดความสมดุลแก่บุคคลต้นแบบอาชีพรถจักรยานสามล้อโบราณในที่สุด

ประเด็นอุดมคติอาชีพของบุคคลต้นแบบอาชีพรถจักรยานสามล้อโบราณ พบว่า มี 3 รูปแบบ ได้แก่ ความเป็นอิสระแห่งอาชีพและชีวิต เกียรติและศักดิ์ศรีแห่งอาชีพ เพื่อร่วมอาชีพวงศ์ตระกูล และมีคุณค่าแห่งตน และความสุขใจบนวิถีชีวิตแห่งความพอเพียง โดยความเป็นอิสระแห่งอาชีพและชีวิต สอดคล้องกับงานวิจัยของ Malarote, Teerapong & Rattakorn (2017) พบว่า เสรีภาพของเจตจำนงนั้นประกอบไปด้วย 2 คุณลักษณะ ได้แก่ อิสรภาพในการเลือกและการมีเวลาสำหรับตนเอง ความหมายของชีวิต เป็นการพรรณนาถึงทัศนคติและการให้ความหมายของชีวิตของผู้ให้ข้อมูลแต่ละท่าน ซึ่งผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์คุณลักษณะของชีวิตที่มีความหมายออกมาได้ 5 ประการ นั่นคือ 1) เป็นชีวิตที่เป็นอิสระจากกรอบกฎเกณฑ์หรือค่านิยมของ

สังคมส่วนมาก 2) เป็นชีวิตที่ได้ทำในสิ่งที่ตนเองรัก มีความสุข และมีคุณค่า 3) เป็นชีวิตที่ได้อุทิศตนเพื่อประโยชน์แก่ครอบครัวและส่วนรวม 4) เป็นชีวิตที่เรียบง่าย ไม่คาดหวังความสำเร็จระดับสูงหรือมีความทะเยอทะยานทางวัตถุ 5) เป็นชีวิตที่มีความสนุกและท้าทายตนเองในการทำงาน ผลการวิจัยนี้นำไปสู่ความเข้าใจและการตระหนักถึงอิสรภาพทางใจและการให้ความหมายของชีวิตของบุคคลเพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างสอดคล้องภายในตนเองมากที่สุด และงานวิจัยของ Linz & Semykina (2010) พบว่า รางวัลที่คาดว่าจะมีผลกระทบมากที่สุดต่อความพึงพอใจในงานรวมถึงค่าตอบแทนเพิ่มเติม ความเคารพต่อเพื่อนร่วมงาน และอิสระในการทำงานมากขึ้น

ในขณะที่อุดมคติอาชีพความมีเกียรติและศักดิ์ศรีอาชีพ เพื่อนร่วมอาชีพ วงศ์ตระกูล และมีคุณค่าแห่งตนของบุคคลต้นแบบอาชีพรถจักรยานสามล้อโบราณปรากฏเพิ่มขึ้นอย่างเด่นชัดตามวัยชีวิต สอดคล้องกับงานศึกษาของ Orth, Erol & Luciano (2018) ที่พบว่า ระดับค่าเฉลี่ยของความมีเกียรติและศักดิ์ศรี เพิ่มขึ้นจากช่วงอายุ 4-11 ปี ยังคงที่จากช่วงอายุ 11-15 ปี เพิ่มขึ้นอย่างแรงกล้าจนกระทั่งอายุ 30 ปี เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจนกระทั่งอายุ 60 ปี มีระดับสูงสุดที่อายุ 60 ปี และยังคงที่จนกระทั่งอายุ 70 ปี ลดลงเพียงเล็กน้อยจนกระทั่งอายุ 90 ปี และลดลงมากขึ้นเรื่อยๆจนกระทั่งอายุ 94 ปี และ Orth & Robins (2014) รายงานว่า การศึกษาระยะยาวที่ผ่านมาตรวจสอบการพัฒนาความต้องการมีเกียรติและศักดิ์ศรีและอิทธิพลที่มีต่อผลลัพธ์ชีวิตที่สำคัญโดยหลักฐานชี้ว่า 1) ความต้องการมีเกียรติศักดิ์ศรีเพิ่มขึ้นจากช่วงวัยรุ่นไปจนถึงวัยกลางคน สูงสุดที่ช่วงอายุ 50-60 ปี และต่อจากนั้นลดลงแรงไปที่วัยผู้สูงอายุ ยิ่งไปกว่านั้น ไม่มีความแตกต่างในหมู่คนในเส้นทางโคจรความต้องการมีเกียรติศักดิ์ศรีจากวัยรุ่นถึงวัยผู้สูงอายุ 2) ความต้องการมีเกียรติและศักดิ์ศรีนั้นค่อนข้างคงที่แต่ไม่เปลี่ยนรูปลักษณะ บุคคลมีความต้องการมีเกียรติและศักดิ์ศรีค่อนข้างสูง (หรือต่ำ) ในช่วงระยะหนึ่งของชีวิตมีแนวโน้มที่จะมีความต้องการมีเกียรติและศักดิ์ศรีที่ค่อนข้างสูง (หรือต่ำ) ในภายหลัง 3) ความต้องการมีเกียรติและศักดิ์ศรีในระดับสูง ทำนายความสำเร็จ และความเป็นอยู่ที่ดีในขอบเขตชีวิต อาทิเช่น ความสัมพันธ์อาชีพ และสุขภาพ จากหลักฐานที่เพิ่มขึ้นยืนยันว่า ความต้องการมีเกียรติและศักดิ์ศรี มีความสำคัญต่อผลกระทบในโลกแห่งความเป็นจริง และ Akgunduz (2015) ยังค้นพบว่า ความต้องการมีเกียรติและศักดิ์ศรีมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับประสิทธิภาพงานอาชีพ

นอกจากนี้ อุดมคติความสุขใจในวิถีชีวิตแห่งความพอเพียงของบุคคลต้นแบบอาชีพรถจักรยานสามล้อโบราณก็ย่อมขึ้นอยู่กับความปรารถนาของบุคคลว่าต้องการกำหนดกรอบความสุขของอาชีพ-ชีวิตมีรูปแบบอย่างไร ให้ตอบสนองต่อความพึงพอใจในชีวิตของตนมากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยหลายชิ้น อาทิเช่น Bauer, King & Steger (2019) ระบุว่า SDT อธิบาย ถึงการประเมินแรงขับของความต้องการสำเร็จในกระบวนการกำหนดชีวิตตนเป็นอย่างไร แรงจูงใจภายในที่สิ้นไหล อาทิ ความสำเร็จที่สมบูรณ์ (Fulfillment) ที่เป็นสาระสำคัญของเรื่องราวชีวิต (Life stories) ของบุคคลที่สามารถทำนายความสุขหลายส่วนแบบเน้นความพึงพอใจ (Hedonic) และความผาสุกระยะยาว (Eudaimonic well-being) อย่างไรก็ตาม Yang & Srinivasan (2016) ชี้ว่า ความพึงพอใจในชีวิต หมายถึง ความคิดที่ค่อนข้างคงที่ในการประเมินชีวิตของบุคคล ความพึงพอใจในชีวิตเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญของความผาสุก (Well-being) บุคคล ซึ่งนิยามทางวิทยาศาสตร์ เรียกว่า ความสุข (Happiness) หรือ ข้อค้นพบว่า ความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างการปรับตัว

อาชีพและความพึงพอใจอาชีพมีความเข้มแข็งสำหรับคนทำงานกับอัตลักษณ์อาชีพ (Career identity) ในระดับสูง (Haibo et al., 2017) มีความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างความพึงพอใจในงานและความสมดุลชีวิตและการทำงาน (Work-life balance) บนประสิทธิภาพของงานอย่างเป็นทางการ (Krishnan, Loon & Tan, 2018) ความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงานกับความสุขในเชิงบวกและส่งผลกระทบบอย่างมีนัยสำคัญต่อการทำงานของพนักงาน (Bataineh, 2019) รวมถึงงานศึกษาของ Walsh, Boehm & Lyubomirsky (2018) ที่สรุปอย่างชัดเจนว่า งานวิจัยเชิงประจักษ์แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างความสุขกับความสำเร็จในอาชีพ

อย่างไรก็ตาม ปัญหาอุปสรรคและความคาดหวังและในการอนุรักษ์และดำรงอยู่ของบุคคลต้นแบบอาชีพรถจักรยานสามล้อโบราณค่อนข้างมีข้อจำกัดอย่างยิ่ง ภายใต้เงื่อนไขการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสังคม การเห็นคุณค่าเชิงสังคมวัฒนธรรมท้องถิ่น ขาดการส่งเสริมคนรุ่นใหม่ให้พัฒนาตนทดแทนบุคคลต้นแบบอาชีพนี้ หรือแม้แต่การจัดตั้งโรงเรียนรถจักรยานสามล้อโบราณเพื่อให้เป็นพื้นที่ประวัติศาสตร์และแหล่งเรียนรู้ทางมรดกวัฒนธรรมต่อไป มิเช่นนั้น อาชีพรถจักรยานสามล้อโบราณมีโอกาสสูญหายภายในระยะเวลา 20 ปีข้างหน้า

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

บทสรุปโดยภาพรวมตำนานชีวิตในมิติอัตลักษณ์ของอัตชีวประวัติบุคคลต้นแบบอาชีพรถจักรยานสามล้อโบราณมีรูปแบบร่วมกัน 3 มิติ ได้แก่ อัตลักษณ์บุคคล ร่วมสมัย อัตลักษณ์วัยผู้สูงอายุเพศชาย และอัตลักษณ์เชิงภูมิหลังของชีวิต ส่วนอุดมคติอาชีพ ประกอบด้วย 3 รูปแบบ ได้แก่ ความเป็นอิสระแห่งอาชีพและชีวิต เกียรติและศักดิ์ศรีแห่งอาชีพเพื่อนร่วมอาชีพวงศ์ตระกูลและคุณค่าแห่งตน และความสุขใจในวิถีชีวิตแห่งความพอเพียง ส่วนปัญหาอุปสรรค ได้แก่ ปัญหาด้านเศรษฐกิจ ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม และปัญหาด้านการกำหนดพื้นที่ให้บริการรถจักรยานสามล้อโบราณ นอกจากนี้ ความคาดหวังในการอนุรักษ์และดำรงอยู่ของบุคคลต้นแบบอาชีพรถจักรยานสามล้อโบราณ ประกอบด้วย 6 ประการ ได้แก่ ควรจัดตั้งพิพิธภัณฑ์สามล้อเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้เชิงประวัติศาสตร์ ควรส่งเสริมอนุรักษ์ให้อาชีพรถจักรยานสามล้อโบราณดำรงอยู่คู่กับสังคมเมืองเชียงใหม่ ควรจัดตั้งโรงงานสามล้อและศูนย์อะไหล่ ส่งเสริมการติดตั้งมอเตอร์ไฟฟ้า ส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวจากต่างประเทศเพื่อให้มีรายได้เพิ่มขึ้นจากนักท่องเที่ยวต่างชาติ และควรจัดระเบียบสวัสดิการความปลอดภัย และบริหารจัดการแบ่งเขตพื้นที่อย่างเสมอภาค

ข้อเสนอแนะ ควรศึกษารวบรวมประวัติตำนานชีวิตของประสบการณ์การทำงานของผู้ประกอบอาชีพรถจักรยานสามล้อโบราณที่มีอายุน้อยกว่า 40 ปีลงมาเพิ่มเติมซึ่งอยู่ในกลุ่มวัยผู้สูงอายุ และวัยกลางคน นอกจากนี้ ควรวิจัยด้านนโยบายสุขภาวะด้านสิ่งแวดล้อมจราจร รวมถึงรูปแบบแนวทางการอนุรักษ์อาชีพนี้ให้เกิดยั่งยืนต่อสังคมเมืองเชียงใหม่

องค์ความรู้ใหม่และผลที่เกิดต่อสังคม ชุมชน ท้องถิ่น

ผลงานวิจัยนี้นับเป็นเรื่องแรกที่ได้เปิดตำนานชีวิตอัตชีวประวัติส่วนบุคคลของบุคคลต้นแบบอาชีพสามล้อโบราณจังหวัดเชียงใหม่โดยละเอียด จำนวนทั้งสิ้น 32 คน ในช่วงตอนปลายยุคสามล้อโบราณเพื่อเป็นหลักฐานชิ้นสำคัญของประวัติศาสตร์สามล้อเมืองเชียงใหม่ในยุคปี พ.ศ. 2561 มิให้สูญหายไปจากสังคมในโลกอนาคตได้ทราบถึงความจริง (facts) ของอุดมคติอาชีพที่สำคัญเป็นจุดเด่นของอัตลักษณ์ที่สามารถดำรงตนอย่างไม่เปลี่ยนแปลงท่ามกลางสังคมในยุคสมัยใหม่ที่มีความทันสมัยของการเดินทางด้วยยานพาหนะประเภทต่างๆ ทดแทนแรงคนปั่นถีบ แม้กระนั้น บุคคลอาชีพนี้ ก็ยังมีความมุ่งมั่นในเจตนารมณ์ให้อาชีพนี้ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐและอื่นๆ มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์คงมรดกทางสังคมวัฒนธรรมสืบต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบคุณ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ที่ได้สนับสนุนทุนวิจัย ปี พ.ศ. 2561 และบุคคลต้นแบบอาชีพรถจักรยานสามล้อโบราณ จังหวัดเชียงใหม่ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ข้อมูลอันทรงคุณค่าแก่สังคม

References

- Adsakul, S. (2013). *Introduction to Sociology*. (2nd ed.). Bangkok: V. Print (1991) Co., Ltd. (In Thai)
- Akgunduz, Y. (2015). The influence of self-esteem and role stress on job performance in hotel business. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 27(6), 1082-1099. DOI: <https://doi.org/10.1108/IJCHM-09-2013-0421>
- Bataineh, K. A. (2019). Impact of work-life balance, happiness at work, on employee performance. *International Business Research*, 12(2), 99-112. DOI: <https://doi.org/10.5539/ibr.v12n2p99>
- Bauer, J. J., King, L. A., & Steger, M. F. (2019). Meaning - making, self-determination theory, and the question of wisdom in personality. *Journal of Personality*, 87(1), 82-101. DOI: <https://doi.org/10.1111/jopy.12381>
- CHAO. (2005). Where will the trishaw go ?. *Northern Local Magazine*, 1.
- Cherry, K. (2019). The 5 levels of Maslow's hierarchy of needs. Retrieved from <https://www.verywellmind.com/what-is-maslows-hierarchy-of-needs-4136760>

- Government Public Relations Department. (2021). Trishaw Local Vehicles in ASEAN Countries. Retrieved from http://www.asean thai.net/sub_convert.php?nid=409 (In Thai)
- Graziosi, M. (2016). Identity in contemporary society: identity as a mask. Retrieved from <https://isaconf.confex.com/isaconf/forum2016/webprogram/Paper78488.html>
- Haibo, Y., Xiaoyu, G., Xiaoming, Z., & Zhijin, H. (2017). Career adaptability with or without career identity: how career adaptability leads to organizational success and individual career success?. *Journal of Career Assessment*, 26(4), 717-731. DOI: <https://doi.org/10.1177/1069072717727454>
- Ibarra, H., & Petriglieri, J. L. (2010). Identity work and play. *Journal of Organization Change Management*, 23(1), 10-25. DOI: <https://doi.org/10.1108/09534811011017180>
- Keawkungwal, S. (2007). Introduction to Psychology. *General Psychology*. (5th ed). Bangkok: Thammasat University Printing House. (In Thai)
- Kerpelman, J. L. & Pittman, J. F. (2018). Erikson and the relational context of identity: strengthening connections with attachment theory. *An International Journal of Theory and Research*, 18(4), 306-314. DOI: <https://doi.org/10.1080/15283488.2018.1523726>
- Krishnan, R., Loon, K.W., & Tan, N. Z. (2018). The Effects of job satisfaction and work-life balance on employee task performance. *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences*, 8(3), 652-662. DOI:10.6007/IJARBS/V8-I3/3956
- Linz, S. J., & Semykina, A. (2010). *What makes workers happy? Anticipated rewards and job satisfaction*. Retrieved from <https://www.ssrn.com/abstract=1699302>
- Malarote, P., Teerapong, T., & Rattakorn, P. (2017). Freelance: Freedom of Will and Meaning of Life. *Journal of Human Sciences*, 18(1), 232-264. <http://journal.human.cmu.ac.th/ojs/index.php/human/issue/view/21/showToc> (In Thai)
- Orth, U., Erol, R.Y., & Luciano, E.C. (2018). Development of self-esteem from age 4 to 94 years: a meta-analysis of longitudinal studies. *Psychological Bulletin*, 144(10), 1045-1080. DOI: <http://dx.doi.org/10.1037/bul0000161>
- Orth, U. & Robins, R. W. (2014). The development of self-esteem. *Current Directions in Psychological Science*, 23(5), 381-387. DOI: <https://doi.org/10.1177/0963721414547414>
- Phattaraphanpee, T., & Chiewsvanon, N. (2018). The Sustainable Guideline for Increase Income of the Tricycle Driven in Samutprakarn. *Dhonburi Rajabhat Journal*, 60-70. (In Thai)
- Pieper, H -J., Horn, C., Högbe, W., & Kobusch, T. (2011). *Theories of happiness on the origins of happiness and our contemporary conception*. Retrieved from <http://www.hss.ulb.uni-bonn.de/2011/2597/2597.pdf>

- Powdthavee, N. (2017). *Knowing Happiness in the Short, Long and Very Long, How Should We Spend Our Lives to Increase Happiness*. Retrieved from <http://www.thestandard.co/opinion-happiness-behavior-well-being/> (In Thai)
- Roger, L.O. (2018). Who am I, who are we? Erikson and a transactional approach to Identity research. *Identity an International Journal of Theory and Research*, 18(4), 284-294. DOI: <https://doi.org/10.1080/15283488.2018.1523728>
- Sawangbumrung, S. (2018). *Life Legend: Trishaw Professional Identity*. Chiang Mai: Faculty of Liberal Arts, Maejo Univesity. (In Thai)
- Sawangbumrung, S., & Jaiwongya, R. (2016). *Tricycle Contractors : A Traditional Occupation in the ASEAN Community*. Chiang Mai: Faculty of Liberal Arts, Maejo Univesity. (In Thai)
- Siriwanbuas, P. (2006). *Development Psychology Theory*. (3rd ed.). Bangkok: Chulalongkorn University Printing House. (In Thai)
- Sneed, J. R., & Whitbourne, S. K. (2003). Identity processing and self-consciousness in middle and later adulthood. *Journals of Gerontology*, 58(6), 313-319. DOI: <https://doi.org/10.1093/geronb/58.6.P313>
- Srisongkram, W. (2006). *Introduction to Psychology, General Psychology*. Bangkok: Triple Group Co., Ltd. (In Thai)
- Suphaph, S. (2002). *Sociology*. (22nd ed.). Bangkok: Thai Wattana Panich. (In Thai)
- Sze, D. (2017). *The father of positive psychology and his two theories of happiness*. Retrieved from https://www.huffpost.com/entry/the-father-of-positive-ps_b_7600226
- Ungpra, T. N. (2009). Social Behavior. *General Psychology*. (6th ed.). Bangkok: Thammasat University Printing House. (In Thai)
- Walsh, L. C., Boehm, J. K. & Lyubomirsky, S. (2018). Does happiness promote career success? revisiting the evidence. *Journal of Career Assessment*, 26(2), 199-219. DOI: <https://doi.org/10.1177/1069072717751441>
- Wannasiri, P. N. (2007). *Anthropology, Sociology and Culture*. Bangkok: Tanapress Co.,Ltd. (In Thai)
- Wiboonsawat, P., & Burkasikorn, D. (2000). Introduction to Psychology. *General Psychology*. (6th ed). Chiang Mai: Chiang Mai University Textbooks Project. (In Thai)
- Yang, C., & Srinivasan, P. (2016). Life satisfaction and the pursuit of happiness on twitter. *PLoS ONE*, 11(3), e0150881. DOI: <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0150881>